

gentib' nō querentib' me. Et ideo p̄ter merita et intenti-
onem gentiliū oñditur fuisse eoz cōuersio. infra. 15. Gen-
tes autē sup misericordias honorare deū. De hac autē in-
uentidē dicit Mat. 13. Simile est regnū celoꝝ thesauro
abscondito in agro quē qui inuenit hō abscondit etc. Se-
cundo oñdit cām et modū cōuersionis eoz. Cū quidez
qz nō a casu factū est vt inuenirēt qd nō querebant sed ex
gratia eius qui eis voluit apparere qd designatur in hoc
qz dicit. Apparui. Tit. 2. Apparuit gratia saluatoris no-
stri dei omnibus hoibus. Modū autē qz nō apparuit xps
gentilibus in enigmatib' et figuris legis sed in manifesta
veritate. Unde dicit palam. Jo. 16. Ecce palā loqueris et
puerbiū nullū dicit. Palā inquit apparui eis. s. gentili-
bus qui me nō intrerogabāt. i. qui meā doctrinā nō que-
rebāt. etc. 45. Rogant deū nō saluantē. Scdo oñdit qz
etias p̄nunciauit incredulitatē iudeoz dicens. Ad isra-
el autē. i. cōtra israhel dicit. ysa. 65. Tota die expādi ma-
nus meas ad populū nō credentē sed cōtradicientē mihi.
Ubi nostra littera sic habet. Expandi man' meas ad po-
pulum incredulū qui gradit in via nō bona post cogitati-
ones suas p̄pulus qui ad iracundiā puocat me. Quā autē
dicit. Expandi manus meas. p̄t vno mō intelligi d' expā-
sione manūz in cruce: que quidē dicit fuisse in cruce tota
die id est p̄cipali pte totius diei. s. ab hora sexta vsqz ad
vesperas. Mat. 27. Et quis eo expādente manus i cruce
sol sit obscurat' petre scisse monumēta ap̄pta. iudei ta-
men in sua incredulitate pmanerūt euz blasphemantes vt
dicitur. Mat. 27. Unde subdit. Ad populū nō credentē
sed cōtradicientē mihi. De. 12. Recogitate eū qui talem
sustinuit a peccatorib' aduersus semetipm cōtradictionē
Alio mō p̄t referri ad extensionē manus dei in miracul'
faciendis. Act. 4. In eo qz manū tuā extendis ad sanitas
tes et signa et p̄digia fieri p nomē sanctus filij tui ihu. vt
sit sensus. Tota die id est toto tēpore p̄dicationis mee ex-
pandi man' meas miracula faciendo ad populū nō credē-
tem etiā miraculis visis. Jo. 15. Si opera nō fecisset que
nemo alius fecit p̄ctū nō haberent. Sed cōtradicientem
mihi. i. meis miraculis detrahentē. scdm illud Ma. 12.
In belzebub. p̄ncipe d̄mōtoꝝ eicit demonia. Dice.
4. Populus tu' sicut hij qui cōtradicit sacerdoti. Ter-
tio p̄t intelligi de extēsiōne man' dei ad beneficia illi po-
pulo exhibita. scdm illud puer. 1. Extendi manū meam
et nō fuit qui aspiceret. vt sit sensus. Tota die. i. toto tēpo-
re legis et p̄phetaz expandi man' meas ad vandū benefi-
cia ad populū nō credentē sed cōtradicientē mihi. deut.
31. Semper contenciose egistis cōtra d̄m.

Incipit capitulum vndecimū.

Dico ergo nūqd̄ repulit d̄ns deus
populū suum. Absit. Hā et ego is-
raelita suzer semine abraā de tri-
bu beniamin. Nō repulit de' ple-
bem suam quaz p̄sciuit. An nescitis: in helia
quid dicit scriptura. quē admodūz interpel-
lat deum aduersum israhel. D̄ne p̄phetas tu-
os occiderunt. altaria tua suffoderūt. et ego
relictus sum solus. et querūt animā meā. sed
quid dicit illi diuinuz r̄sūm? Reliqui mihi
septem milia viroz qui nō curauerunt ge-
nua ante baal. Sic ergo in hoc tēpore reliq̄e
secūdum electionē gratie dei saluēfacte sunt
Si autē gratia. iam nō ex opibus. Alioqui

gratia iā non est gratia. Quid ergo? Quid
quererat israhel hoc nō est cōsecutus: electio
autē cōsecuta est. ceteri vero execrati sunt: si-
cut scriptum est. Dedit illis de' sp̄m et punc-
tionis: oculos vt nō videant: et aures vt nō
audiant: vsqz in hodiernū diēz. Et dauid di-
cit. Fiat mensa eoz corā ipsis in laqueū et in
captionem: et in scandalū et in retributionem
illis. Obscuretur oculi eoz ne videāt. et dor-
sum eoz semp incurua.

Postq̄ apostol' oñdit iudeoz casū esse miserandū nō ta-
men totalit' excusabilem. hic oñdit casum iudeoz non es-
se vlem. Et primo mouet questioneꝝ. 2. soluit ibi. Absit
2c. 3. infert cōclusionē ibi. Quid ergo etc. Dicit ergo pri-
mo. Dico ad hec inquirēdo. Nūquid de' repulit totalit'
populū suū. s. iudeoz qz vocat eū nō credentē sed cōtradi-
centē. Et hoc p̄ salmista etiā inquirat dicens. Et quid de-
us repulisti in finem. T̄ren. 2. Repulit d̄ns altare suum
¶ Deinde cū dicit. Absit etc. Soluit quēstioneꝝ oñdens
qz deus nō totalit' repulit populū iudeoz. Et hoc est qz
dicit. Absit. vt scz populus iudeoz sit totalit' sp̄pulus.
et hoc quidē p̄mo p̄bat q̄tum ad p̄sonam suā dicens. Hā
et ego. s. in fide xpi existēs israhelita sum. s. gente. 2. cor.
11. Israhelita sunt et ego. Et qz in populo israhel erant aliq̄
p̄seliti qui nō descenderūt scdm carnē ex patriarchis. 2.
hoc de se excludit subdēs. Ex semine abrahe. 2. cor. 11.
Semen abrahe sunt et ego. Erant autē in populo iudeoz
tribus distincte scdm filios iacob. quoz quidā fuerūt filij
ancillaz. quidam vrozū. Joseph autē et beniamin filij rac-
hel p̄dilecte vrozis. Unde suā excellentiā in populo iu-
deoz oñdens dicit. Ex tribu beniamin. phil. 3. Et gene-
re israhel de tribu beniamin. Unde et de eo exponit a quib'
busdā qd legitur gen. penl. Beniamin lup' rapax mane
comedit p̄dam et vespere diuidit spolia. 2. ibi. Nō repu-
lit etc. ostendit populū illū nō esse repulsum a deo etiā q̄-
tum ad multos electos suos. Et p̄mo p̄ponit quod intē-
dit. Scdo inducit similitudinē ibi. Sic ergo et in hoc tē-
pore etc. Dicit ergo primo. Nō solum ego nō sum repul-
sus sed deus nō repulit plebē suā totā quaz p̄sciuit. i. p̄e-
destinauit supra. 8. Quos p̄sciuit hos et p̄destinauit. ps.
Nō repellet d̄ns plebē suā. Quod ap̄lus hic exponit q̄-
tum ad p̄destinatos. ¶ Deinde cū dicit. An nescitis etc.
Inducit similitudinē de hijs que contigerunt tēpore he-
lie qñ etiā tot' populus videbat a cultu vni' dei aberrat'
se. Ubi primo ponit interpellationē helie. Scdo r̄sionē
d̄ni ibi. Sed quid dicit scriptura diuina etc. Dicit ergo p̄-
mo. An nescitis quid scriptura sacra dicat i helia. i. de he-
lia. 3. regū. 19. Hel in helia. i. in libro de helia scripto.
Totus em̄ liber regum est p̄ncipalit' script' ad notifican-
dum dicta et facta p̄phetaz. Unde et inter libros p̄pheti-
cos cōputat' vt. Iero. dicit in plo. libri regū quem admo-
dū. s. ipe helias interpellat deū aduersus israhel Cōtra qd
videtur esse verbū samuelis dicētis. 1. reg. 12. Absit h'
peccatū a me in d̄no vt cesset orare p̄ vobis. Multo ergo
minus est cōtra pplm̄ interpellandū. Sed intelligendūz
est qz p̄phete p̄tra pplm̄ aliq̄uē interpellāt tripliciter. Uno
modo cōformādo voluntatē suā voluntati diuine eis re-
uelate. sicut et in ps. dicit. Letabit iustus cū viderit vni-
dictā. Alio mō interpellādo cōtra regnū peccati. vt scilicet
cer nō hoies sed peccata hoim̄ destruant. Tertio mō intē-
pellatio vel oratio est interpretanda p̄ modū denunciacionis
scdm illud Iere. 17. Cōfundant qui me p̄sequunt. i. con-
fundent. Duo autē in hac sua interpellatiōe p̄tra eos alles

Ad Romanos

gat. **P**rimo quidē impietate quā cōmiserāt p̄ra cultū dī. **U**no quidē mō p̄sequēdo ministros ei⁹. qđ tangit dicit: **D**ñe p̄phetas tuos occiderūt. 3. regū. 18. **H**unquid non indicatū est tibi dñō meo quid fecerim cū interficeret J̄ezabel p̄phetas dñi. Act. 7. **Q**uē p̄pharum nō sunt p̄sequuti p̄res vestri. **A**lio mō q̄ tuz ad loca deo sanctificata scđm illud. ps̄. **I**ncenderūt igni sanctuariū tuū. **E**t q̄ tuz ad hoc dicit. **A**ltaria tua suffoderūt. **A**nde notandum est qđ dicit. 12. dñs mādauit dicens. **A**d locū quem elegerit dñs de⁹ vester de cētis tribubus v̄ris vt ponat nomē suū ibi et habitet in eo venietis et offeretis in illo loco holocausta et victimas v̄ras. **T**ñ ante edificationē tēpli per mittebat̄ p̄p̄lus vt in diuersis locis altaria cōstrueret ad cultū diuinū qđ q̄ erat cōtra legem: edificato iā templo ezechias rex p̄stissim⁹ oīa huiusmodi altaria destrui fecit. **E**t hoc est qđ dicit. quarti. 2. 18. **N**ōne iste est ezechias: qui ab̄tulit excelsa et altaria et p̄cepit iude et iherosolimam ante altare hoc adorabit in iherosolim. qđ ergo ezechias fecit ex pietate hoc fecit achab et iezabel ex impietate volentes cultū dei totaliter extirpare. **T**ertio allegat cōtra eos impietatem quā facere intendebāt dicens. **E**t relictus suus ego sol⁹ sc̄z in cultu vni⁹ dei. **Q**uod quidē dixit helias eo qđ alijs nō ita apte manifestabāt se esse dei cultores. **D**icit enim de eo. **E**cc. 48. **S**urrexit helias p̄pheta quasi ignis et v̄bum illi⁹ quasi facula ardebat. **E**t querit aīam meā. s. vt auferant eā. **M**iserat. n. iezabel ad heliā. tertij. 2. 19. **V**olens. **H**ec mihi faciāt vii et hec addant nisi hac hora cras posuero aīam tuā sicut aīam vnus ex illis. s. p̄phētis baal quos occiderat helias. **Q**uē deinde cū dicit. **S**ed quid dicit sc̄z. **P**onit diuinū r̄p̄osum dicens. **S**ed quid dicit scriptura ibidem. s. dixisse illi. s. helie r̄sum diuinū. **H**⁹ in q̄ dō sequitur. **R**eliqui mihi. i. in cultu meo non p̄mitteudo eos cadere in p̄ctis. 7. milia viroz. **P**onit certuz p̄o incerto. p̄pter p̄fectionē septennarij et millenarij. qui nō curauerūt genua ante baal. i. qui cultū dei nō d̄seruerunt. **P**a. 43. **O**m̄ qui inuocat nomen meum in gloria mea creauit eū. **Q**uē deinde cū dicit. **S**ic ergo et. adap̄tat qđ dixerat ad p̄positum. **E**t primo ponit adaptatiōnē dicens. **S**ic ergo et hoc tēpore in quo videt̄ multitudo populū deuīssē. reliquie. i. multi qui sunt relictī ab illo ex cōclūsiōne saluēnt vel saluēfacte sunt scđm electiones gratie dei. i. scđz gratiā electionē dei. **J**o. 14. **N**ō me elegissē sed ego elegi vos. **S**ecōdo ex hoc infert cōclūsiōnem dicens. **S**i autē gratia saluī facti sunt. iam nō ex operibus eorum. **T**it. 3. **N**ō ex operibus iusticie que fecim⁹ nos: sed scđm suā miāz saluos nos fecit. **T**ertio ostendit sequi cōclūsiōnē ex p̄missis dicens. **A**lioquin. s. si gratia est ex operibus iā nō est gratia qđ dicit̄ ex eo qđ gratis dat. **S**. 5. **I**ustificati grati p̄ gratiā ip̄ius. **Q**uē deinde cū dicit. **Q**uid ergo et. **I**nfert cōclūsiōnem intētiā. et primo ponit eā dicens. **Q**uid ergo scđm p̄missa dicem⁹. **H**oc. s. qđ israel q̄ tuz ad maiorem multitudinē populū nō est p̄sequer⁹ qđ querebat. s. iustitiam. **E**t hoc mō intelligendū est qđ supra. 9. dicit̄ est. israel secūdo legē iusticie in legē iusticie nō puenit. **J**o. 7. **Q**ueretis me et nō inuenietis ita tñ qđ electio. i. electi ex iudeis p̄sequuta est iusticiā. **E**p̄he. 1. **E**legit nos in ip̄o vt essem⁹ sancti. ceteri vero. i. alia pars populū execrati sunt p̄pter suā malitiā. **S**ap. 2. **E**xecrauit eos malitia eozuz **S**ecōdo ibi. **S**icut scriptū est et. **P**anifestat cōclūsiōnē qđ tum ad vltimā p̄ez. **E**t p̄mo p̄ auctoritatē. **P**a. scđo per auctoritatē dauid ibi. **E**t dauid dicit. **C**irca primū notandum est qđ ap̄lus p̄ponit auctoritatē ex duobus. **L**egitur enim **P**a. 29. **M**iscui vobis sp̄m soporis. **E**t q̄ tuz ad hoc dicit. **D**edit deus illis sp̄m cōpunctionis qđ p̄tinet ad pueritātē affectus. **C**ōpunctio em̄ importat quandaz cordis p̄ctionem siue dolorē. **E**t ergo quedā bona com-

punctio qua quis dolet de p̄p̄is peccatis. scđm illud. **P**s̄. **P**otasti nos vino cōpunctionis. **E**t autē et mala cōpunctio. s. inuidie qua qđs dolet de bonis alioz. **H**unc ergo p̄ctiōnis id est inuidie sp̄m eis dedit de⁹ nō quidē immitteudo malitiā sed subtrahendo gratiā. sicut supra. 10. dicitur est. **E**go ad emulationē adducaz vos in nō gentem. **I**tem legit **P**a. 6. **E**xeca cor populū huius et aures eius aggraua et oculos eius claudē ne forte videat oculis suis et auribus suis audiat. **E**t q̄ tuz ad hoc designās defectū cognitue virtutis subdit. **O**culos vt nō videāt sc̄z per se ip̄os q̄ tuz ad miracula que xp̄us eis videntibus fecit. **E**t aures vt nō audiat sc̄z fructuose doctrinā xp̄i et apostolorū. **P**a. 42. **Q**ui vides multa nōne custodies? **Q**ui a pertas aures habes nōne audies? **A**ddit autē apostol⁹ de suo. **E**t sc̄z in hodiernū diem. qz in fine mundi videbit̄ et audient quādo cōturbentur corda filioz ad patres eozuz vt dicit **Mat.** vltimo. **Q**uē deinde cū dicit. **E**t dauid dicit et. ponit ad idem auctoritatē dauid. **I**n qua primo tangit occasionem defectus iudeoz dicens. **F**iat mensa eozū id est malitia qua peccatores reficiunt. **J**ob. 20. **C**uz vult ce fuerit in ore eius malum abscedet illud sub lingua sua. **Q**ue quidem mensa est coram ip̄is quādo ex certa malitia peccant. hoc quidem fit in laqueum quādo ex ea paratur tentatio ad peccandū. **P**a. 24. **Q**ui explicauerat se de fouea tenebitur laqueo. **E**t incaptiōnem quādo delectationi succumbit per sensum. **P**a. 8. **C**apiuntur et irretiuntur. **E**t in scandalum id est infactionem casus quādo ruunt de peccato in peccatuz. **P**s̄. **P**ax multa diligenti⁹ legem tuā et nō est illis scandalū. **E**t in retributionem illis qñ sc̄z puniuntur p̄ suis peccatis. **Q**uē deinde cū dicit. **Q**ui peccatū suū non confitetur non erit. **R**edde retributionē sup̄bis. **M**ensa est sacra scriptura iudeis apposta. **P**uer. 9. **P**roposuit mēsam suam. **Q**ue quidē fit in laqueum quādo occurrit aliqd̄ ambigū. **I**n captiōnem qñ male intelligit. **I**n scandalū qñ ruit in p̄tinatāz erroris. **E**t in retributionē vt supra. **S**ecōdo ponit ip̄m de defectū q̄ tuz ad cognitiōnē virtutē ei dicit. **O**bscurent oculi eozuz ne videant qđ magis p̄nu nciando qđ oprando dicitur. **E**p̄he. 4. **T**enebris obscuratuz hūtes intellectum. **E**t q̄ tuz ad effectum cum dicit. **E**t dozum eozū id est liberum arbitrium quod porat ad bona et ad mala semp̄ curua id est icuruarū p̄mitte ab eternis ad tēporalia a recte tudie iusticie ad iniquitē. **P**a. 51. **I**ncurrare vt trāscam⁹.

Lectio secunda.

Dico ergo nūquid sic offenderunt vt caderēt: Absit. **S**ed illoz delictosa lus est gentib⁹ vt illos emulentur.

Si delictū illoz diuitie sunt mūdi: et diuitio eozū diuitie gentium: quantum magis plenitudo eozū. **V**obis em̄ dico q̄ tuz gentibus. **Q**uā diu quidē ego suz gentiū apostolus. ministerium meū honorificabo: si quo mō ad emulā dum prouocem carnē meā et saluos faciā ali quos ex illis. **S**i enim amissio eozū reconciliatio ē mundi que assumptio nisi vita ex mortuis: **Q**ui delibatio facta est: et massa. **E**t si ra dix sancti: et rami.

Post qđ apostolus ostendit qđ casus iudeoz nō est vnuer salis. hic incipit ostendere qđ casus eozum non est inuitis lis neqz irreparabilis. **E**t circa hoc duo facit. **P**rimo ostēdit casum iudeozum esse vitalem et reparabilem. 2. excludit gloriā gentiliū iudeis insultantium ibi. **Q**ui si ali-

XI. ca.

qui ex ramis etc. Circa primū duo facit. primo proponit questionem. secūdo soluit ibi. **Abiit etc.** Dicit ergo primo **Dicitum est et probatum est ceteri iudei preter electos sunt excecari.** Dico ergo questionem mouens. **Quid sic offenderit ut caderet?** **Quod potest dupliciter intelligi.** Uno modo sic. **Quid deus permittit eos offendere solum ut caderent.** id est propter nullam aliam utilitatem inde consequentem: sed solum volens eos cadere. **Quod quid esset contra bonitatem diuinā quā tanta est ut augustinus dicit in enchiridion.** **Quod nunquam permittit aliquid mali fieri nisi propter bonū quod ex malo elicit.** Unde et **Job. 34.** dicitur: **Conturbet multos et innumerabiles et stare faciet alios pro eis.** Et **apoc. 3.** dicitur: **Tene quod habes ne alter accipiat coronam tuam.** quod scilicet deus aliquos sic permittit cadere ut quorundam casus sit aliorum salutis occasio. **Alio modo potest intelligi sic.** **Quid sic offenderit ut caderent id est perpetuo in casu remaneret?** **ps. 139.** **Quid qui dormit non adiciet ut resurgat.** **Deinde cum dicit. Abiit etc.** soluit questionem. **Et primo fin primū intellectum ostendens casum iudeorum fuisse vilem.** **Secundo soluit questionem quantum ad secundū intellectum ostendens casum iudeorum esse reparabilem ibi.** **Quod si delictum illorum etc.** **Dicit ergo primo Abiit ut sic inutiliter caderent sed magis illorum scilicet iudeorum delicto salus gentibus facta est occasionaliter.** Unde et dominus dicit. **Jo. 4.** **Salus ex iudeis est.** **Quod quidem potest intelligi tripliciter.** **Primo modo quod delictum quod in occasione christi commiserunt est subsecuta salus gentium per redemptionem sanguinis christi. 1. pe. 1.** **Non enim coram ruptilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paterne traditionis. sed precioso sanguine agni immaculati.** **Secundo modo potest intelligi de delicto quo doctrinam apostolorum repulerunt.** **fm illud act. 23.** **Vobis oportebat primū loqui verbum dei. sed quoniam repulistis illud etc.** **Tercio modo potest intelligi de hoc quod propter suam impenitentiam sunt in omnes gentes dispersi.** **Et sic christus et ecclesia vbiq; a libris iudeorum testimonium habuit fidei christiane. ad conuertendos gentiles quod suspicari potuissent. propter de christo quas predicatorum fidei inducebant esse confectas nisi probarent testimonio iudeorum.** Unde in **ps. dicitur.** **Ostendit mihi super inimicos meos scilicet iudeos ne occidas eos ne quando oblitiscantur populi mei. disperse illos in virtute tua.** **Sequitur.** **Et illos emulcentur.** **Et quia non dicit qui vel quos. cum etiam sit duplex emulatio scilicet indignationis et imitationis.** **Potest hoc quattuor modis exponi.** **Uno modo ut intelligatur si c.** **Et gentiles illos scilicet iudeos emulcentur id est imitentur in cultu vniuersi dei.** **Ap. 2.** **Eratis in illo tempore sine christo alienati a conuersatione israel. et postea subdit.** **Nunc autem vos qui aliquando eratis longe facti estis prope in sanguine christi. 1. 1. 2.** **Vos imitatores facti estis ecclesiarum dei que sunt in iudea.** **Vel ut gentiles emulcentur iudeos. id est indignentur contra eos propter incredulitatem eorum ps. 139.** **Vidi preuaricantes et tabescebas quod eloquia tua non custodierunt.** **Tercio modo potest intelligi sic.** **Et iudei emulcentur id est imitentur gentiles quando vbiq; et nunc aliqui eorum particulariter conuertuntur ad fidem imitantes fidem gentium. et finaliter omnis israel saluus fiet cum plenitudo gentium intrauerit: sic impletur quod dicit **Deut. 28.** **Ille erit in caput et tu eris in caudam.** **Quarto modo potest exponi sic.** **Et iudei emulcentur gentiles. id est contra eos ex inuidia turbentur dum vident ad eos eorum gloriam translataz **Deut. 32.** **Ego per uocabo eos in eo qui non est populus.** **Deinde cum dicit. Quod si delictum eorum etc.** soluit questionem quantum ad secundum intellectum ostendens casum iudeorum esse reparabilem. quod quidem ostendit tripliciter. **Primo******

mo ex utilitate. secundo ex apostoli intentione ibi. **Vobis enim dico etc.** tercio ex conditione illius populi ibi. **Quod si delibatio sancta etc.** Circa primum ponit talem rationem. **Bonum est potentius ad utilitatem inferendam quam malum: sed malum iudeorum magnā utilitatem gentibus contulit.** **Ergo multo maiorem confert mundo eorum bonū. hoc est ergo quod dicit.** **Dicitum est quod eorum delicto salus gentibus facta est.** **quod pro sed si illorum scilicet iudeorum delictus diuitie sunt mundi id est gentium: quod scilicet delictum iudeorum redundauit in spirituales diuitias gentium: de quibus dicitur **1. cor. 10. 33.** **Diuitie salutis sapientia et scientia. quod quidem dem refertur ad eorum culpam.** **Et diminutio eorum qua scilicet decreuerunt ab illa celsitudine glorie quam habebant quod pertinet ad penam. **Mat. 3.** **Imminuti sumus plus quam omnes gentes sumusque humiles in vniuersa terra hodie propter peccata nostra.** **Sunt autem diuitie gentium per occasionem ut dicitur **1. cor. 10. 1.** **Infirma mundi elegit deus ut confunderet fortia.** **Quantomagis plenitudo eorum id est abundantia eorum spiritualis: vel multitudo eorum ad deum conuersa in diuitias gentium redundabit. **Eccl. 24.** **In plenitudine sanctorum uentura mea.** **Et sic si deus propter utilitatem totius mundi permittit iudeos delinquere et diminuit multomagis implebit ruinas eorum propter totam mundi utilitatem. **Deinde cum dicit. Vobis enim dico etc.** ostendit idem ex sua intentione quam primo proponit. secundo eius rationem assignat ibi. **Si enim amissio etc.** Circa primum considerandum est quod eorum in superioribus huius epistole partibus locutus fuit omnibus fidelibus existens romae siue fuerint ex gentibus siue ex iudeis. nunc specialiter sermone suum dirigit ad gentes conuersos. **Dicit ergo. dixi quod plenitudo eorum erit diuitie mundi.** **In huius enim significatione dico vobis gentibus id est gentilibus ad fidem conuersis. **1. cor. 10. 33.** **Dixi ecce ego ad gentes etc.** **Hoc inquam vobis dico quod diu ego sum gentium apud quatuor cura specialiter mihi incumbit ex officio. **Gal. 2.** **Extras uiderunt mihi et Barnabe societatis ut nos in gentes ipsi autem in circuncisionem. 1. 1. 2.** **In quo positus sum ego predicator et apostolus. ueritatem enim dico in christo iesu non mentior doctor gentium in fide et ueritate. **1. 1. 2.** **Ministerium meum hoc non glorificabo: non quidem his que ad secularē honorem pertinent sed primo quidem orando ipsum bonis moribus. 2. cor. 6.** **In omnibus exhibeamus nos sicut dei ministros in multa patientia. Secundo per superogationem operum ad que non tenemur. 1. cor. 9.** **Que est ergo merces mea ut euangelium christi predicans sine sumptu etc.** **Tercio ampliando sollicitudinem ad omnium salutem. 2. cor. 11.** **Preter illa que extrinsecus sunt instantia mea quotidiana sollicitudo omnium ecclesiarum. Unde et hic subdit. Si quomodo ad emulandum pro uocem carnem meam. id est iudeos qui sunt mihi cognati secundum carnem ut supra. 9. dicitur est. **1. cor. 9.** **Carnem tuam ne despereris. Et hoc ad emulandum bona emulatione secundum illud. 1. cor. 12.** **Emulamini carissimata meliora. Et per hunc modum ut saluos faciam aliquos ex illis. scilicet ex iudeis. 1. cor. 9.** **Non querēs quod mihi uile est sed quod multis ut salui fiant. Sed contra est quod ipse dicit. 2. cor. 10.** **Nos autem non in inuestum gloriamur sed secundum menturam regule quam mensus est nobis de mensuram pertingit ad uos. Non autem accepit mensuram suam ministerium nisi super gentes. Non quod debebat se intrinsecus iudeis. Dicit autem quod iudei iudeas habitates non pertinebant ad eum apostolus petri iacobi et iohannis ut dicit **gal. 2.** **Sed iudei in gentes habitates ad eum apostolus pertinebant et eorum salutem iustitiam. Sed hoc videtur inuentionis Iherosolimitane. Si ei illi iudei ad eius apostolus pertinebant in hoc quod eorum conuersione iustitiam non honorificasset suum ministerium. Et ideo dicitur quod sic erat**********************

Ad Romanos

ibi compissa predicatio gentiliuz vt ad eam ex necessitate teneret sicut ipse dicit i cor. 9. Si non euangelizauero ve mibi. Necessitas enim incubit. Nec tñ erat ei. phibitum iudeis pdicare quia ad hoc nō teneret. Et fm hoc eorum saluti insisterēdo muniteriū suū honorificabat. Ad qdē non faceret si casum eoz irrepabilem reputaret vñ ipm apli stus dñi qd adhibebat ad puerionē iudeoz iducit p signo q casus iudeoz sit reparabil. Deinde cū dicit. Si ei rē assignat rationē sue intērdōis qz scz videbat q puerio iudeoz pueniebat i salutē gētiū. Tñ dicit. Si em amissio eoz id est incredulitas et obediētia eoz sicut dicitur fu' amissus qñ sub cura et obediētia dñi refugit esse. Je. 50. Sre p dicit' scdōs ē ppl's me' Si in q iudeoz amissio ē occasio aliē recōciliatio mūdi in qñ p morte xpi sum' reconciliati deo: q assūptio nisi vita ex mortuis? i. q iudei reassumāt a dō fm illō sacb. 11. Sūpsi mibi duas virgas. qd in q faci et tal' assūptio nisi q gētilēs resurgere faciat ad vitam. Sētilēs em sūt fideles q tepēcēt. Ma. 24. Cū abūda vit iniquitas refrigescet caritas. Al' etiā q totalit' cadēt decepti ab antixpo iudeis pueris in pstinū seruo: restituentur. Et ēt sicut iudeis cadētibus gētilēs post inimicitias sunt recōciliati ita post cōuersionē iudeoz iminēte tā sine mūdi erit resurrectio generalis p quā homines ex mortuis ad vitā imortalē redibūt. Deinde cū dicit. N si delibatio. rē. ondit idē ex pdiōne ipsius gētis iudeoz. Et hoc q dē dupl'. Primo ex pte aploz cū dicit. N si delibatio scz ē et massa. Dicit' aut' delibatio id qd ex massa paste sumit qñ ad pbandum. Sunt aut' apli ex gēte iudeoz assumpti a deo. sicut delibatio ex massa. Et ideo si apli sunt scz. cōsequēs ē q gēs iudeoz sit scz. i. Pe. 2. Sēs scā ppl's ac qñtōis. rē. Scdo pbat idē ex pte patriarchaz q cōpāt ad iudeos sē radix ad ramos. vñ et ysa. xi. dicit' grediet' virga de radice yesse. si ergo patriarche q sunt radix. sunt sancti et iudei q ex eis pcesserūt sicut rami sunt scz. osee. 14. Erū pet radix eius vt libani ibūt rami. rē. Sed cōtra est qd dicitur ezecb. 18. Vir si fuerit iust' vita viuet. Sic ergo nō sequit' q si radix est scz et rami. Ibidē ēt subdit' q si filius vidēs pctā patris sui timuerit et nō fecerit simile: nō morietur sed vita viuet. vñ etiā vidēt nō seq' q si delibatio scz ē q et massa. Sed dicendū q apls h nō loquit' de actuali sanctitate. Nō em intēdit ondere iudeos incredulos esse scz sed de sctitate portēnti. Nihil em phibet eos repari in sanctitate quoz patres et quoz filij sunt sancti. Al' potest dici q illi sunt specialiter rami patriarcharum qui eos imitantur fm illud Job. 8. Si filij estis abrae opera abrae facite.

Lectio tertia.

Quod si aliqui ex ramis fracti sūt: tu aut cū oleaster esses insertus es in illis et socius radicis et pinguedinis oliue factus es: noli gloriari aduersus ramos. Nisi gloriaris non tu radicē portas. sed radix te. Dicit' g. Fracti sunt rami vt ego inserar. Bñ ppl' incredulitatē fracti sunt. Tu autē fide stas. noli altum sapere sed time. Si enim deus naturalibus ramis non pepercit: ne forte nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem et seueritatem dei. In eos quidem qui ceciderūt seueritatem: in te autem bonitatem dei si permanseris in bonitate. Alioquin et tu excideris. Sed et illi si non permanserint in increduli

tate inferentur. Potens est enim deus iterum inserere illos. Nam et si tu ex naturali excisus es oleastro. et contra naturam insertus es in bonam oliuam: quantum magis his qui secundum naturam inserentur sue oliue.

Postq' aplus ostendit casum iudeoz fuisse vitē et repabilem. hic excludit gloriationem gentiliū contra iudeos. Et circa hoc duo facit. primo ostendit gētibz cōuersis non esse gloriandū contra iudeos. Secūdo respondet obiectioni gentiliū ibi. Dicit' g fracti sunt rē. Circa pñm duo facit. primo prohibet gentiles contra iudeos gloriari. secūdo rationem prohibitionis assignat ibi. N si gloriaris rē. Videbat aut' ex duabus partib' imminere gētibz libus glādi occasio contra iudeos. Primo quidē ex dīectu iudeozum dicens. Dicit' est q si radix est sancta et rami. Sed si aliqui ex ramis. i. ex iudeis non omēs tñ sunt fracti. i. diuisi a fide patris qui comparat' radici. noli. s. gloriari Job. 15. Ramos eius arefecit flāma sap. 4. Confringentur rami inconsumpti. Secūdo videbat eis imminere materia gloriandi ex parte p̄motionis eozum. P̄motio aut' alicui' tanto magis consequitur eum extollere in vanam gloriā quanto ex vltiori statu eleuat' fm illō puer. 30. Propter tria mouet terra et quartum nō poterit sustinere: p seruum cui regnauerit rē. Et ideo premitit abiectionem statum de quo assumpti erant dicens. Tu aut' gentilis cum in statu gentilitatis oleaster esses id est arbor infertua. Iere. 17. Erat quasi mirice in deserto Mat. 7. Omnis arbor que non facit fructū bonū excidet rē. Deinde ponit eozum p̄motionem. Et primo quidem quantum ad hoc q sunt assumpti in dignitatem illius gentis. Unde dicit' Insertus es in illis id est loco illorū. Job. 4. Conteret multos et innumerabiles et stare faciet alios pro eis. Secūdo p hoc q sunt confociati patriarchis quos supra radici compauerat. Unde dicit. Et soci' radicis factus es id est sociatus es patriarchis et prophetis. Ma. 8. Multi venient ab oriente et occidente et recumbent cū abraam isaac et iacob in regno celorum. Tertio p comparationem ad gloriā apostolorū cum dicit. Et socius pinguedinis oliue factus es. Oliua quidem dicit' ipsa gens iudeozum ppter vniuersales fructus spūales quos attulit. Iere. 11. Oliuam vberem pulchram fructiferam speciosam vocauit deus nomen tuum ps. Ego aut' sicut oliua fructifera in domo dei. Sicut aut' hui' oliue radix sunt patriarche et pphete. ita pinguedo huius oliue est abundantia gratie spiritus sancti. quā p̄ omnib' apostoli habuerūt vt glosa dicit. Unde iudicū. 9. oliua dixisse inducēt. Nūquid possum deserere pinguedinē meā. ps. Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea. Sic ergo promoti sunt gentiles ad societatem illius populi et patriarcharum et apostolorū. Eph. 2. Estis ciues sanctorū et domestici dei superedificati sup fundamentū apostolorū et prophetarum: et licz has occasiones gloriādi habere videaris gētilis noli tñ gloriari aduersus ramos. i. aduersus iudeos. 1. cor. 5. Non est bona gloriatio vestra. Deinde cum dicit. N si gloriaris rē. assignat rationem sue admonitionis dicens q si non obstante hac admonitione gloriaris insultando iudeis stantibus vel excisis hoc consideres ad repressionem glorie tue q tu radicē non portas: s; radix te id est iudea non accepit a gentilitate salutem sed potius econuerso. Jo. 4. Salus ex iudeis. Unde et abrae promissus ē Gen. 22. N in ipso benedicerent omēs cognationes terre. Deinde cū dicit. Dicit' ergo rē. excludit obiectionē gentiliū. Et primo pponit obiectionē. secūdo excludit eaz ex consideratōe diuini iudicij ibi. Bene rē.

Tertio inducit eos in diligentē considerationē diuinorū iudicioꝝ ibi. **I**de ergo bonitatem etc. Dicit ḡ primo. **E**rgo tu gentilis q̄ gloriaris contra iudeos forte dicis: **F**racti sunt rami vt ego inserar. i. ad hoc deo p̄misit iudeos a fide excidere vt ego ad fidem intrarē. **N**ullus aut̄ sustinet ventrem trū rei nisi p̄pter rem p̄ciosiorē et magis dilectā. sicut medicus p̄mittit infirmitatē esse in pede vt sanet oculum. **S**ic igit̄ ex hoc ipso videt̄ gentilitas esse p̄ciosior et magis deo accepta q̄ iudea. **U**nde **M**at. 11. dicit. **N**on ē mihi voluntas in vobis et munus non accipiāde manu vestra. **A**b ortu aut̄ solis vsq̄ ad occasum magnū est nomen meum in gentibus: **E**t **E**sa. 49. **P**arum est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus iacob. **V**edi te in lucē gentium. **I** Deinde cum dicit. **B**ene etc. excludit obiectionē. **E**t primo assignat causam defectus iudeoꝝ et p̄motio nis gentilium dicens. **B**ene in hoc dicit q̄ deus p̄misit frangi ramos vt tu inseraris: sed considera causam fractis onis ramos p̄pter incredulitatē in qua fracti sunt. quia sc̄z in x̄pm credere noluerunt. **E**zech. 2. **I**ncreduli et sub ueriores sunt tecum. **I**o. 8. **S**i veritatem dico vobis q̄re non creditis mihi: **T**u aut̄ sc̄z gentilis stas in fide id ē credendo in x̄pm in quo gr̄am consecutus es. 2. **C**orin. 1. **N**ā fide stas. 1. **C**orin. 15. **M**otum facio vobis euangeliū in q̄ stas per quod et saluamini. **S**ecundo inducit admonitionem dicens. **N**oli altum sapere. i. noli de te vltra teip̄s presumere. **I**nfr. 12. **N**on alta sapientes sed humilib⁹ cōsentientes p̄s. **H**ic non est exaltatū cor meū neq̄ elati sūt oculi mei. **S** tūc ne sc̄z etiam tu frangaris p̄ incredulitatē q̄ p̄tinet ad timorem casti puer. 28. **B**eatius homo q̄ semp̄ est pauidus. qui vero mentis est dure corruet i malum. **E**ccl. 1. **T**imor dñi expellit peccatū. **S**ecundo assignat rationem sue admonitionis dicens. **S**i em̄ naturalibus ramis id est iudeis q̄ ex naturali origine ex patriar̄chis descenderunt non peperit deus quin eos frangi p̄mitteret tūc ne forte nec tibi parcat q̄n sc̄z te p̄mittat p̄ incredulitatē excidere. puer. 6. **T**elus et furor viri nō parcat in die vindicte. **I**ere. 17. **N**on parca neq̄ miserebor vt nō dispergam eos. **I**n hoc ḡ consistit solutio apl̄ q̄ cū aliq̄s videt se gratiam adeptum alio cadente non debet extolli contra cadētem: sed magis timere sibi ipsi. q̄ ipsa supbia est causa p̄cipiti: et timor ē causa custodie et cautele. **I** Deinde cum dicit. **I**de ḡ bonitatem et seueritatē etc. **I**nducit eos in diligentes considerationē diuinorū iudicioꝝ: et primo inducit eos ad considerandū. secundo instruit eos quasi p̄ se considerare nō valētes sibi. **N**olo em̄ vos ignorare fratres etc. **T**ertio quasi nec ipse p̄fecte sufficeret ad istorum inuestigationē exclamant admirando diuinā sapientiam ibi. **O** altitudo diuitiarū etc. **C**irca primū tria facit. **P**rimo ostendit quid considerari oporteat dicens: **V**ide ergo id ē diligētē considera bonitates dei misericentis p̄s. **Q**uā bonus israel deus his q̄ recto sunt sunt corde. **S**. 2. **A**n diuitias bonitatis eius contempnis. et seueritatem ipsius punientis. p̄s. **D**eus vltionū dñs. i. deus emulatoꝝ et vltiscens dñs. **P**rima em̄ consideratio tribuit sp̄. secūda timorē vt vitet̄ desperatioꝝ p̄sumptio. **S**ecundo ostēdit in quibus vtrūq̄ dictoꝝ sit considerandū quatuꝝ ad preterita dicens: **I**n eos quidē sc̄z iudeos qui ceciderunt **A**ren. 2. **P**recipitavit dñs nec pepercit: omnia speciosa iacob destruxit. **I**n te aut̄. s. gentile q̄ inserat̄ es bonitatē. p̄s. **B**onitatē fecisti cum seruo tuo dñe. **T**ertio ostēdit q̄ renore possint in predictis hec considerari: q̄ non imobilit̄er sicut qd̄ potest mutari in futurū. **E**t primo ostēdit q̄ tuꝝ ad gētiles dicēs. **I**n te dico vide bonitatē dei opantē eo tū renore si p̄māseris i bonitate. **I**o. 15. **M**anere in dilectione mea. alioquin si tu non dederis operam ad p̄māsendū p̄ timorē et humilitatem et tu excideris **M**at. 23.

Omnis arbor que non facit fructus bonum excidēt. **S**ecundo ostendit idem quantū ad iudeos. et primo p̄ponit qd̄ intendit dicens. **S**ed et illi sc̄z iudei si nō p̄māserint in incredulitate inserent. i. in suū statum restituent. **I**o. 3. **F**ornicata es cū amatorib⁹ multis. tamen reuertere ad me dicit dñs. **S**ecundo probat qd̄ dixerat. et primo ex diuina potentia dicens. **P**otens est em̄ dñs deus iterū inserere illos: et ideo non est de eorum salute desperandū. **E**sa. 59. **E**cce nō ē abbreviata manus dñi vt saluare non possit. **S**ecundo p̄bat idem p̄ locū a minori dicens. **N**ā si tu gentilis ex cūsus es ex naturali oleastro id ē ex gentilitate que natiu aliter erat infructuosa. non quidē. p̄t dñs fecit naturam. sed fm̄ q̄ corrupta est p̄ peccatum sap. 12. **I**niqua est natio eorum et naturalis malicia ipsorū. **E**ph. 2. **E**ramus natura filij ire. **E**t insertus in bonam oliuā id est in fide iudeoꝝ contra naturam. i. contra cōmūnem cursū nature. **N**on em̄ confuevit ramus arboris male inseri in bonam arborem. sed potius econuerso. **I**d autē qd̄ deus facit non est contra naturam: sed est simpliciter naturale. **D**icimus em̄ esse naturale quod fit ab agente cui naturaliter subdit̄ patiens qūis etiam non sit fm̄ p̄p̄tā naturam patientis. sicut enim fluxus et refluxus maris est naturalis. p̄p̄t hoc q̄ causat̄ ex motu lune cui naturalit̄ subditur aqua. qūis nō sit naturalis fm̄ formā aque. ita etiā cum omnis creatura sit naturaliter deo subiecta quicquid deus facit in creatura est simpliciter naturale l̄ forte non sit naturale fm̄ p̄p̄tā et p̄cularē naturā rei in q̄ fit. puta cū cecus illuminat̄ et mortuus resuscitat̄. si in q̄ hoc fecit̄ ē contra naturam. quātomagis hi q̄ sunt fm̄ naturam id ē qui naturali origine p̄tinent ad gentem iudeoꝝ inserunt̄ sue oliuē id est reducent̄ ad dignitatem gentis sue. **M**at. vltimo. **C**onuerteret corda patrum ad filios et corda filioꝝ ad patres eorum.

Lectio quarta.

Nolo enim vos ignorare f̄ces mysterium hoc vt non sitis vobis ipsi sapientes. q̄ cecitas ex parte contingit i israel donec plenitudo gentiū intraret: et sic omnis israel saluus fieret: sicut scriptum est **V**enit ex syon qui eripiat et auertat impietatem a iacob. **E**t hoc illis a me testamentū cū abstulero peccata eorum. **S**c̄dm̄ euangeliū quidē inimici p̄pter vos: fm̄ electionem aut̄ charissimi p̄pter patres. **S**ine penitētia em̄ sunt dona et vocatio dei. **S**icut em̄ aliquando et vos non credidistis deo: nunc autēz misericordiam consecuti estis p̄pter incredulitatem illorum: ita et isti nunc non crediderūt in vestram misericordiā. vt et ipsi misericordiam consequant̄. **C**onclūsit em̄ deus omnia in incredulitate: vt oim̄ misereat̄. **P**ost q̄ ap̄lus induxit gentiles in cognitionē diuinorū iudicioꝝ in quib⁹ diuina bonitas et seueritas manifestat̄. hic quasi eis adhuc non sufficientibus considerare predicta exponit qd̄ sibi circa hec videat̄. et p̄mo p̄ponit factū. sc̄do p̄bat tibi. **S**iē sc̄ptū ē etc. **T**ertio rōz assignat tibi. **S**i em̄ etc. **C**irca p̄mū tria facit. **P**rimo p̄p̄t suā int̄t̄ioꝝ dicēs. **I**d idūxi vos ad cōsiderandū bonitatē et seueritates dei. **N**olo em̄ o fratres ignorare vos mysterium hoc. non em̄ omnia mysteria capere potest̄. hoc est enim p̄fectoꝝ q̄bus

Ad Romanos

Dñs dicit Luc. 8. Vobis datum est nosce mysteriū regni dei. **Sap. 6.** Non abscondam a vobis sacramenta dei. s; ignorātia hui⁹ mysterij esset nob̄ damnosa. **1. cor. 14.** Si quis ignorat ignorabit. **Secundo** assignat sue intentionis rationem vt non sitis vobismetipsis sapientes id ē nō de sensu vestro presumatis: et ex vestro sensu alios condemnātes: vos eis pferatis. **infra. 12.** Nolite esse prudentes ap̄ vosmetipsos **Esa. 5.** Te qui sapientes estis in oculis vris et coram vobismetipsis prudentes. **Tertio** pponit qd̄ intendit. **Primo** quidē quātū ad casum p̄ticularitū iudeorū cū dicit. **Quia** cecitas contingit in israel nōvklētz ex aliz qua parte vt supra ostensum est **Esa. 6.** Ecceca cor populi huius. **Secundo** ponit terminū huius cecitatis dicens **Donec** intraret ad fidem plenitudo gentiū id est nō soluz aliqui p̄ticulariter ex gentibus sicut tunc cōvertebant. s; vel p̄ toto vel p̄ maiori pte in omnibus gentib⁹ ecclesia sū data. **p̄s.** Dñi est terra et plenitudo eius. **Dicunt** autē gentiles ad fidem conuersi intrare quasi ex exterioribus et visibilibus rebus. que venerant in speciali et voluntate diuina. **p̄s.** Introite in conspectu eius in exultatione. **Et** est notandū qd̄ hoc aduerbiū donec potest designare causā executionis iudeorū. **Propter** hoc em̄ p̄misit deus eos excecari vt plenitudo gentiū intraret sicut patet ex supra dictis. **Pōt** etiā designare terminū qz videlicet vsqz tūc cecitas iudeorum durabit quousqz plenitudo gentium ad fidem intrabit. **Et** huc concordat qd̄ infra subdit de futuro remedio iudeorū cum dicit. **Et** sic scz cū plenitudo gentium intrauerit omnis israel fauus fiet non particulariter sicut modo s; vniuersaliter omnes. **Dee. 1.** Saluabo eos in dño deo suo. **Dicit** vltimo **Reuertet** et miserabit nostrā. **Deinde** cuz dicit. **Sicut** scriptū est **re.** p̄bat qd̄ dixerat d̄ futura salute iudeorū. **Et** primo p̄bat hoc p̄ auctoritatē. secundo p̄ rationem ibi. **Scdm̄ euangeliū meū** **re.** **Dicit** ergo primo. **Dico** qz omnis israel saluus fiet sicut scriptū est **Esa. 56.** vbi nostra littera sic habet. **Veniet** ex syon redemptor et eis q̄ redeit ad iacob. hoc fedus meū cū eis dicit domin⁹. **Sed** ap̄lus hoc inducit fm̄ lram. **lyr.** et rāgit tria verba hic posita. **Primo** saluatoris aduentū cū dicit. **Veniet** deus scz humanatus ad saluandū nos ex syon id est ex populo iudcorū q̄ significat p̄ syon q̄ erat arx hierusalem que est metropolis iudee. **Unde** dicit **Iach. 9.** Exulta satis filia syon in tuba filia hierusalem ecce rex tu⁹ venit tibi **re.** **Jo. 4.** Salus ex iudeis est. **Vel** dicit ex syon eū venire non qz sit ibi natus. sed qz inde doctrina ei⁹ exiit in vniuersū mundū p̄ hoc qz ap̄li in cenaculo syon sp̄m̄ sanctum receperunt **Esa. 2.** De syon eribit lex. **Secundo** ponit salutē p̄ xpm̄ iudeis oblatā dicens. **Qui** eripiat et auertat impietatem a iacob. **Et** potest ereptio referri ad liberationē a pena **p̄s.** Eripiet aīaz meā d̄ morte. **Quo** vero dicit auertat impietatem a iacob: pōt referri ad liberationem a culpa. **p̄s.** Auertat dñs captiuitatē plebi sue. **Vel** vtrūqz referē ad liberationem a culpa. sed dicit qd̄ eripiat. p̄pter paucos q̄ nunc difficulter quasi cuz quadā violentia cōuertunt. **Amos. 3.** Quōd si eruat pastor de ore leonis duo crura aut extremū auricule sic eruent filij israel. **Dicit** autē auertat impietate a iacob ad ostendū facilitatē conuersionis iudeorū in fine mundi **Dib. vltimo.** **Quis** deus similis tui qui aufero iniquitatē et transero peccatū reliquarū hereditatis tue. **Et** hoc testimoniū scz nouū erit illis a me cum abstulero peccata eorum. **Retus** em̄ testamentū peccata non auferabat: qz vt dicit **Deb. 10.** Impossibile est sanguine thaurorū et hircorum auferri peccata. **Et** ideo p̄pter imperfectionem veteris testamenti p̄mittitur eis nouū testamentū. **Jer. 31.** Feriam domui israel et do mut iuda fedus nouū. **Qd̄** quidem habebit efficaciam ad remissionem peccati p̄ sanguinem christi **Matth. 26.** **Dic**

sanguis me⁹ noui testamēti q̄ p̄ multis effūdēt in remissionē peccatorum. **Dib. vltimo.** **Deponet** iniquitates nostras et pijciet in pfundum maris omnia peccata nostra. **De** inde cum dicit. **Scdm̄ euangeliū meū** **re.** p̄bat p̄positū p̄ rationē. **Et** primo inducit p̄bationē. secundo remouet obiectionem ibi. **Sine** penitentia em̄ **re.** **Dicit** ergo p̄mo qz eorum peccata auferant et qz postq̄ peccata habent: manifestum est qz sunt inimici xpi. **Scdm̄ euangeliū** quidem inimici. i. quantū ad doctrinā euāgelij p̄met quā impugnant p̄pter vrs. i. ad vtilitatez vestri cedit: vt supra dictū est **Unde** dicit **Luc. 19.** **Veritatem** inimicos meos illos q̄ noluerit merregnare sup se adducite huc et interficite aū me. **Jo. 15.** **Nunc** autē et viderunt et oderunt et me et patres meū. **Vel** fm̄ euangeliū dicit qz eorum inimicitia ad vtilitatem euāgelij p̄tinet cuius predicatio occasio talis inimicitie vbiqz diffundit. **Col. 1.** **In** verbo veritatis euāgelij qd̄ puenit ad vos sicut et in vniuerso mūdo est et fructificat et creuit. **Sz** sunt charissimi deo p̄p̄ patres et hoc fm̄ electionem. qz scz ob grām patrū eorum semen elegit **Deut. 4.** **Dilexit** patres tuos et elegit semen eorū post eos. **Qd̄** non sic est intelligendū quasi merita p̄stata patribus fuerint causa eterne electionis filiorum s; qz deus ab eterno elegit gratis et patres et filios. hoc tamen ordinē vt filij p̄p̄ patres consequerent salutē: non quasi merita patrum sufficerent ad filiorū salutem sed p̄ quadā abdicātiā diuine gratie et misericordie hoc dicit que in tātum patribus est exhibita vt p̄pter p̄missiones eis factas etiā filij saluarent. **Vel** intelligendū ē fm̄ electionē id est quantū ad electos ex illo populo sicut supra dictus est electio consecuta est. **Si** autē sunt dño charissimi rationabi le est qz a deo saluent fm̄ illud **Esa. 64.** **Quis** nō videt deus absqz te que preparasti **re.** **Deinde** cū dicit. **Sine** penitentia em̄ sunt **re.** excludit obuiationē. **Pōt** enim aliquis obuiando dicere qz iudei et si olim fuerint charissimi p̄pter patres: tū inimicitia quā contra euangeliū exercent p̄hibet ne in futurū saluent: sed hoc ap̄lus falsum cōasserit dicens. **Sine** penitentia em̄ sunt scz dona et vocatio dei quasi dicit qz deus aliud aliquib⁹ donet vel aliqz vocet hoc est sine penitentia qz de hoc deum non penitet fm̄ illud. **1. reg. 15.** **Triumphator** in israel nō parcer nec penitidine seccetur **p̄s.** **Iurauit** dñs et nō penitebit enim. **Sz** videt falsus. **Dicit** em̄ dñs **geñ. 6.** **Penitet** me fecisse hominem. **Et** **Jer. 18.** **Loquar** de gente et de regno vt edifficem et plantem illud. **Si** fecerit malū in oculis meis penitentiam agam sup bonum qd̄ locutus sum vt facerē ei. **Sed** dicendū est qz sicut dñs irasci dicit non p̄pter hoc qz in eo sit cōmotio ire sed qz ad modum irati se habet quantum ad punitionis effectū. ita quandoqz penitere dicit nō quasi in eo sit penitentia cōmutatio: sed qz ad modum penitentis se habet dum mutat qd̄ fecerat. **Sed** adhuc videtur fm̄ hoc qz dona et vocatio non sint sine penitentia quia dona diuinitus p̄cessa frequē amittunt fm̄ illud **Mat. 25.** **Tollite** itaqz ab eo talentū et date ei q̄ habet decē talenta. **Vocatio** em̄ dei etiā qnqz mutari videt cū scriptū sit **Matth. 22.** **Multi** sunt vocati pauci dō electi. **Sed** dicendū ē qz donū hic accipit p̄ p̄missione que fit fm̄ dei p̄ficiētiā vel p̄destinatōne: vocatio autē hic accipitur p̄ electione qz p̄pter certitudinē vriusqz qd̄ deus p̄mittit iam quodāmodo dat et quos eligit iam quodāmodo vocat. **Et** tū ipsū temporale dei donum et temporalis vocatio non irritat p̄ mutationē quasi penitentis: sed p̄ mutationem hominis q̄ grām dei abijcit fm̄ illud **Deb. 12.** **Contemplantēs** ne quis desit grē dei. **Pōt** etia qz quod hic dicitur aliter intelligi vt dicam⁹ qz dona dei que dantur in baptismo: et vocatio qua baptizatus vocat ad grām sunt sine penitentia hoīs baptizati: qd̄ qdem hic inducē

ne aliquis desperet de futura iudeorum salute ppter hoc qd non vident de peccato suo penitere. Sed contra hoc qd dicit esse quod petrus dicit act. 2. Penitentia agite et baptizet vnusquisqz vestru. Sed dicendū est qd duplex ē penitentia. interior et exterior. Interior quidem consistit in cōtritione cordis: qua quis dolet de peccatis preteritis et talis penitentia requirit a baptizato: qz vt aug. dicit in libro de penitentia. Nemo sue voluntatis arbiter cōstituit potest nouaz vitam inchoare nisi peniteat eum veteris vite. alioquin sicut ad baptismū accedit. Exterior: No penitentia consistit in exteriori satisfactione qd a baptizato nō requirit. qz p grām baptismalē liberat homo non solum a culpa sed etiam a tota pena p virtutē passionis christi: qd p peccatis oīm satisfecit sicut supra. 6. dictū est. Quicūqz baptizati sumus in xpo iesu in morte ipsius baptizati sumus. Unde dicit Tit. 3. Per lauerū regenerationis et res nouationis spūs sancti quē effudit in nos abunde. Sed cū clauēs ecclie et omnia alia sacramenta in virtute passionis christi operent: videt qd pari ratione omnia alia sacramēta liberent hominē a culpa et a tota pena. Sed dicendū ē qd passio xpi operat in baptismo p modū cuiusdā generationis que requirit vt homo totalitē p̄torū vite moriā: ad hoc vt nouam vitā accipiat. Et ideo tollit in baptismo totus reatus pene qd p̄tinet ad v̄tustatē p̄torū vite. S3 in alijs sacramentis operat virtus passionis xpi p modū sanationis vt in penitentia. Sanatio autē nō requirit vt statim omnis infirmitatis reliquie auferant. Et eadez ratio est in alijs sacramentis. Sed cum confessio peccatorū p̄tinet ad exteriorē penitentiam. queri potest vtrum a baptizato confessio peccatorū requiratur. et videt qd sic. Dicit em̄ Mart. 1. qd baptizabant hoīes a iohanne consistētes peccata sua. Sed dicendū est qd baptismus iohannis erat baptismus penitentie: qz sc3 accipiendo illū baptismū qd dāmodo se p̄tinebant penitentiam accepturos de peccato suo. et ideo conueniens erat vt confiterent vt fm modum peccati eis penitentia statueret. sed baptismus xpi est baptismus oīm peccatorū: ita qd nō restat baptizato aliq̄ satisfactio p peccatis p̄teritis ppter qd nulla est confessiois vocalis necessitas. ad hoc em̄ necessaria est confessio in sacramento penitentie. vt sacerdos p potestatem clauū conuenientē penitentiē soluet vt liget. Deinde cū dicit. Sicut em̄ aliq̄ rē. assignat rationē future salutis iudeorū post eorum incredulitatē. Et primo ponit similitudinē in ter vtriusqz populū salutē. Secūdo huius similitudinis causam ostendit ibi. Concluit em̄ deus rē. Dicit ergo p̄mo. Ita dico qd omnis israel saluus fiet Quis nūc sint inimici Sicut em̄ et vos gentiles aliquando non credidistis deo. Ep̄. 2. Eratis illo tēpore sine deo i hoc mūdo. nūc autē misericordiā consecuti estis. infra. 15. Sētes autē sup misericordiā honorare deū. Dece. 2. Miserebor ei⁹ qd fuit absqz misericordiā. Et hoc ppter eorū incredulitatē qd sc3 fuit occasio vestre salutis vt supra dictum est. Ita et isti sc3 iudei nunc sc3 tempore gratie non crediderūt. i. xpo Jo. 8. Quare nō creditis mihi? Et hoc est quod subdit. In vestram misericordiā id est in gratiā xpi p quā misericordiā consecuti estis. Tit. 3. Scdm suam misericordiā saluos nos fecit. Vel nō crediderunt vt p hoc puenirent in v̄taz misericordiā. Vel non crediderūt qd in vestrā misericordiā occasiōaliter cessit. vt et ipsi qnqz misericordiā cōse q̄ rentur. Ela. 4. Miserebit dñs Jacob. Deinde cuz dicit. Concluit em̄ rē. assignat rationē huius similitudinis qz sc3 deus voluit vt sua misericordiā in oīm locum haberet Et hoc est qd subdit. Concluit em̄ deus id ē concludi p̄misit omnia. i. omne hoīm genus tam iudeos qz gentiles in incredulitate sicut in quadam cathena erroris. sap. 17. Una cathena tenebrarum omnes erant colligati. Et om̄

nium misereatur. i. vt in omni genere hominum sua misericordia locum habeat Sap. 11. Miserearis omnium dñe. Quidem non est extendendū ad omnes hoīes sigillatim. sed ad omnia genera hominū. fit em̄ hic distributio p generibus singulorū et non p singulis generum. Ideo autē deus vult omnes p suam misericordiam saluari. vt ex hoc humiliēt et suam salutē non sibi sed deo ascribant. Dece. 13. Perditio tua israel tantūmodo ex me aurilium tuū. supra. 3. Et omne os obstruatur et subditus fiat omnis mundus deo.

Lectio quinta.

O Altitudo diuitiarum sapientie scie dei: qz incomprehensibilia sunt iudicia eius: et inuestigabiles vie eius. Quis enim cognouit sensum domini: aut qd consiliarius eius fuit. aut quis prior dedit illi et retribuet ei: Quoniam ex ipso et p ipsum et in ipso sunt omnia ipsi honor et gloria in secula seculorum amen.

Supra apostolus conatus fuit assignare rationē diuinorū iudiciorum quibus tam gentes qz iudei post incredulitatem misericordiā consequunt. nunc quasi ad hec inuestiganda se insufficientem recognoscēs exclamando diuinā excellentiam admirat. Et primo admirat diuinam excellentiam. Secundo probat quod dixerat ibi. Quis enim cognouit rē. Circa primum duo facit. Primo admiratur excellentiam diuine sapientie fm se considerate. secundo per comparationē ad nos ibi Quā in comprehensibilia rē. Excellentiaz diuine cognitionis admirat. Primo quidē q̄tū ad altitudinem dicens. Altitudo Eccl. 7. Alta profunditas quis inueniet eam. Iere. 17. Solium glorie altitudinis a principio. Nec autē altitudo attendit quantum ad tria. Ano quidem modo quantum ad rem cognitam. in quantum. i. deus seipsum pfecte cognoscit. Eccl. 24. Ego in altissimis habito. Alio modo quantum ad modū cognoscendi: in quantum sc3 p seipsum omnia cognoscit. ps. Propserit de excelso sancto suo dominus de celo in terrā aspexit. Tertio quantum ad certitudinē cognitionis Eccl. 23. Oculi dñi multo plus lucidiores sup solem. Et Sebo admirat excellentiā diuine cognitionis quantum ad eius plenitudinē cum dicit. Diuitiarū Ela. 33. Diuitie salutis sapientia et scientia. Que quidem plenitudo attendit in tribus. Ano modo in multitudine cognitorū qz sc3 omnia nouit. Jo. ultimo. Dñe tu oīa scis. Col. 2. In ipso sūt omnes thesauri sapientie dei absconditi. Alio mō quantum ad facilitatem cognoscendi. qz statim omnia intuet sine inquisitione et difficultate Heb. 4. Omnia nuda et aperta sunt oculis eius. Tertio quantum ad copiam cognitionis. qz eā omnibus comunicat affluenter. Jac. 1. Si quis vestru indiget sapientia postulet a deo qui dat omnibus affluenter. Tertio admirat diuinam excellentiā quantum ad perfectionem cum dicit. Sapientie et scientie dei. habet em̄ sapientiam de diuinis Job. 12. Apud ipsum est fortitudo et sapientia. Et scientiā de rebus creatis. Baruch. 4. Qui scit vniuersa nouit eam. Deinde cum dicit. Incomprehensibilia rē. ostendit excellentiā diuine sapientie p comparationē ad nostrū intellectū. Et primo quantum ad sapientiam ad quā p̄tinet iudicare et ordinare. Cū dic̄ qz incomp̄prehensibilia sunt iudicia eius: qz sc3 homo non potest cōprehendere rationē diuinoz iudiciorū qz in sapientia dei latet ps. Iudicia tua abyssus multa. Job. 11. Forsitan vestigia dei comprehendēs et oīm potentē v̄tqz ad p̄fectū reperies. Secundo quantum ad scientiā p quā in rebus operat. Cū

Ad Romanos

et formis

subdit. Et inuestigabiles id est non perfecte ab homine ve
stigabiles vie eius id est processus eius quibus in creatu
ris operat. Et si enim ipse creature sunt homini note tamen
modi quibus deus in creaturis operat ab homine compre
hendi non possunt. ps. In mari vie tuas in aquis multis et
vestigia tua non cognoscent. Job. 38. Per quam via spar
gitur lux et. Deinde cum dicit. Quis enim et. pbat qd
dixerat ad qd inducit duas auctoritates quae vna habet
Esa. 40. vbi fm istam nostram sic legit. Quis adiunxit spi
ritum dñi aut quis consiliari⁹ eius fuit? Loco cuius hic vi
citur. Quis enim cognouit sensum dñi. aut qd consiliari⁹ ei⁹
fuit. Illa auctoritate habet Job. 41. Quis autem dedit mis
eri vt reddam ei. ex loco cuius hic dicit. aut quis prior de
dit ei et retribuet ei. In his autem verbis et sequentibus apus
tria facit. Primo ostendit excellentiam diuine sapientie p
comparationem ad intellectum nostrum dicens. Dicitur est qd inco
prehensibilia sunt iudicia eius et inuestigabiles vie eius.
Quis enim cognouit sensum dñi p quem. i. iudicat et operan
do. pcedit quasi dicat. Null⁹ nisi eo reuelate. sap. 9. Sen
sum tuum quis scire poterit nisi tu videris sapientiam et mis
eris spiritum sanctum tuum de altissimis. Et. 1. corin. 2. Que
sunt dei nemo nouit nisi spiritus dei. nobis autem reuelauit de
spiritu suum. Secundo ostendit excellentiam diuine sapien
tie fm qd in se habet altitudinem: que quidem est altitudo q
est supremi principium ad quod duo pertinent. Primo qd
non sit ab alio. secundo qd alta sint ab eo. Et hoc ostendit
ibi. Quonia ex ipso. Quae autem sapientia dei non dependeat
ab alio principio ostendit dupliciter. Primo quidem p
hoc qd non est instructa alieno consilio. Unde dicit. Aut
quis consiliarius eius fuit. Quasi diceret. Nullus. Ille
enim consilio indiget qui non plene cognoscit qd sit agē
dum: qd deo non competit. Job. 26. An deditisti consili
um. Fortitan illi qui non habet sapientiam? Jer. 23. Quis
affuit in consilio dñi. Secundo p hoc qd non est adiuta alie
no dono. Unde subdit. Aut quis prior dedit illi et p hoc
retribuet ei quasi prius danti. Quasi dicat. Nullus. Non
enim potest homo dare deo nisi que a deo accipit. 1. Paral. vi
timo. Tua sunt omnia et qd de manu tua accepim⁹ dedim⁹
tibi. Job. 35. Proterio si iuste egeris qd donabis ei: aut qd
de manu tua accipiet. Deinde cum dicit. Quonia ex ipso
et. ostendit altitudinem dei quantum ad hoc qd ab ipso sunt
omnia. Et primo ostendit eius causalitatem. secundo eius
dignitatem. Ipsi honor et gloria. tertio eius perpetuitatem
ibi. In secula seculorum amen. Dicit ergo primo. Recte null⁹
prior dedit illi qd ex ipso et ipsum et in ipso sunt omnia. Et
ita nihil potest esse nisi ab eo acceptum. Ad designandum autem
dei causalitatem videtur tribus propositionibus que sunt. ex. p.
et in. Hec autem propositio. ex. denotat principium mot⁹. Et hoc
tripliciter. Primo quidem ipsum principium agens vel mouens.
Alio modo ipsam materiam. Tertio modo ipsius contrarium
oppositum quo incipit motus. Dicimus enim cultellum fieri
ex fabro et ferro et ex insiguro. Antueritas autem creatura
rum non est facta ex preexistenti materia: sed est effect⁹ dei.
Et fm hoc omnia creata non dicuntur ex aliquo esse. sed si
cut ex opposito dicuntur esse ex nullo qd nihil erant ante qd
crearentur vt essent sap. 2. Ex nihilo nati sum⁹. Ex deo autem
sunt omnia sicut ex primo agente. 1. corin. 11. Omnia autem
ex deo. Notandum tamen qd hec propositio. de. easdem habitudi
nes designare videtur. hoc in supradictis qd semper designat co
substantialitatem. Dicimus enim cultellum esse de ferro. non autem
esse de artifice qd igitur filius procedit a patre. vt et consubstan
tialis dicimus filium esse de patre. Creature vero non p
cedunt a deo tanquam et consubstantiales. Unde non dicitur
esse de ipso. sed solum ex ipso. Hec autem propositio. p. designat
causam operationis. sed quia operatio est medium inter fa
ctum et factum: dupliciter hec propositio p potest opera

toinis causam designare. Alio modo fm qd operatio exit
ab operante sic alius dicit p id operari qd est sibi causa vt op
peretur. Hoc autem est vno quidem modo forma. sicut dicitur qd
ignis calefacit p calorem. Alio modo aliquid superius agens. pu
tasi dicam⁹ qd homo generat p virtutes solis. vel potius
dei. sic igitur omnia dicuntur dupliciter esse per ipsum. Alio modo
sicut p primum agens cui⁹ virtute omnia alia agunt. puer. 8.
Per me reges regnant. Alio modo in quantum et sapia que est
eius essentia est p quam de omnia fecit secundum illud. puer. 3.
Deus sapia fidauit terram. Alio vero modo huius propositio p desi
gnat causam operationis non quidem secundum qd exit ab operante sed
secundum qd terminat ad opera sicut dicitur qd faber facit cultel
lum p martellum quod non est sic intelligendum qd martellus sic
cum fabro operatur sicut in prioribus intelligebatur. sed qd cul
tellus fit ex operatione fabri per martellum. Et ideo dicitur qd
hec propositio p quod designat auctoritatem in recto sicut cum
dicimus rex operatur per balium quod p tinet ad hoc quod nunc
dicitur. Quis autem in causa sicut cum dicitur qd balium per reges
operatur. quod p tinet ad precedentem modum. Hoc autem modo de quo
nunc loquimur dicitur omnia esse facta a patre per filium. secundum illud
Jo. 1. Omnia per ipsum facta sunt non ita qd pater habeat a filio
hoc qd facit res sed potius qd virtute faciendi filius accipit a
patre non tamen instrumentale aut diminutivum aut aliam. sed p
cipale et equaliter et eandem. Jo. 5. Quicquid pater facit hec
et filius similiter facit. Unde licet omnia sint facta a patre p fil
ium. non tamen filius est instrumentum vel minister patris. Hec
autem propositio in designat etiam tripliciter habitum diuine cause.
Alio quidem modo designat materiam sicut dicitur qd aqua esse in cor
pore et formam in materia. Hoc autem modo non dicitur qd omnia sint
in deo. qd ipse non est causa materialis rerum. Alio modo designat
habitudinem cause efficientis in cui⁹ potestate est effect⁹ sus
ceptus disponere. et secundum hoc dicuntur omnia esse in ipso secundum qd
omnia in ei⁹ potestate et dispositione consistunt fm illud. ps.
In manu eius sunt omnes fines terre. Et act. 17. In ipso vi
uimus mouemur et sum⁹. tertio modo designat habitum
cause finalis fm qd totum bonum rei et conseruatio ipsius consis
tit in suo opere et fm hoc dicitur omnia esse in deo sicut in bo
nitate conseruante. col. 1. Et omnia in ipso consistunt. Quae
autem dicitur omnia esse absolute accipiendum p oibus que habent verum
esse. petra autem non habent verum esse sed in quantum sunt peccas
ta dicuntur per defectum alicui⁹ entis eo qd malum nihil est nisi
si priuatio boni. Et ideo cum dicitur ex ipso et per ipsum et in ip
so sunt omnia non est intelligendum de peccatis qd fm auge. Peccas
tatum nihil est qd nihil sunt homines cum peccat. Quicquid tamen
entium est in peccato totum est a deo. Sic igitur fm pmissa om
nia sunt ex ipso. s. deo. sicut ex prima operatrice potentia.
Omnia sunt p ipsum in quantum omnia facit p suam sapientiam. Om
nia sunt in ipso sicut in bonitate conseruante. Hec autem tria
sepe potentia sapientia et bonitas communia sunt tribus personis
Unde hoc quod dicitur ex ipso et per ipsum et in ipso potest at
tribui cuilibet trium personarum. sed in potentia que habet ratio
nem principij a propriatur patri qui est principium totius di
uinitatis. Sapientia filio qui pcedit vt verbum quod nihil ali
ud est quam sapientia genita. Bonitas appropriat spiritui sancto
qui pcedit vt amor cui⁹ obiectum est bonitas. Et ideo a p
priando dicere possum⁹ ex ipso. s. ex patre p ipsum. s. per fi
lium in ipso. s. in spiritu sancto omnia sunt. Deinde cum dicit
ipsum honor et gloria ostendit dei dignitatem que consistit in duo
bus que pmissa sunt. Nam ex eo qd ex ipso et per ipsum et in ip
so sunt omnia debet ei honor et reuerentia et subiectio a tota
creatura. mal. 1. Si ego pater vbi est honor meus. Ex eo
vero qd ab alio non accipit nec psumit nec donum debet ei
gloria. sicut e contrario dicit homini. 1. cor. 4. Si accipi
sti quid gloriaris quasi non acceperis. et quod hoc est proprium
dei dicit. 1. cor. 4. 2. Gloria mea alteri non dabo. Ultimo
potest ei⁹ eternitatem cum dicit In secula seculorum. 1. per omnia

secula succedetia seculis. pat seculū dicitur duratio vni-
 uersitatis rei. Et secula seculorū dicuntur secula. i. duratio
 nes rex incorruptibilis que pūctet secula corruptibilium
 rerū et pūctet ipsa dei eternitas que tū pluraliter dicit po-
 test licet si se sit vna et simplex ppter multitudinē et diuer-
 sitatem pteritoy vt sit sensus in secula cōtinentia seculorū
 ps. Regnū tuū regnū oīm seculorū. Addit autē ad confir-
 mationē Amē. Quasi dicat vere ita est. Et sic accipitur
 in euāgelij vbi dicit Amen dico vobis. Quis tamē ac-
 cipitur p fiat. vñd i psalterio hieronimi dicit Dicit om-
 nis populus amē amen. Vbi nos habemus fiat fiat.

Incipit duodecimum capitulum.

O Bsecro itaq; vos fratres p misericordiam dei vt exhibeatis corpora vestra hostiā viuente: sanctā: deo placente: rationabile obsequium vrm. Et nolite cōformari huic seculo. sed re nouamini in nouitate sensus vestri vt pbe-
 tis que sit volūtas dei bona et beneplacens et pfecta. Dico em̄ per gratiā que data est mihi om̄ibus qui sunt inter vos: nō plus sapere q̄ oportet sapere: sed sapere ad sobrieta-
 tez et vnicuiq; sicut deo diuisit mēsurā fidei.

Postq̄ apostolus ostēdit necessitatē virtutē et originē gra-
 tie hic docet gratie vsum qd p̄tinet ad instructiones mo-
 ralem. Et circa hoc duo facit. Primo ponit doctrinā mo-
 ralem in generali. 2. sp̄cialiter descendit ad quedā parti-
 cularia p̄tinentia ad eos quib; scribit circa mediū quin-
 cimi capituli. ibi. Certū sum autē te. Circa primū duo fa-
 cit. Primo docet vsum gratie q̄tum ad hoc qd sit homo
 pfectus. Secdo q̄tum ad hoc qd pfectus imperfectū sustinet
 ar. 14. cap. ibi. Infirmus autē te. Circa primū tria facit.
 Primo inducit ad pfectionē vite q̄tum ad sanctitatem
 quā homo suat deo. sedo q̄tum ad iusticiā quā quis exhibet
 pximo. 13. cap. ibi. Omnis aīa te. Tertio q̄tum ad pu-
 ritatem quā homo cōseruat in seipso circa finē. 13. capitu-
 li ibi. Et hoc sciētes te. Circa primū duo facit. Primo
 monet vt homo se exhibeat deo scilicet. Secdo docet qualiter
 aliquis vt debeat donis gratie dei q̄bus sanctificat ibi.
 Dico em̄ per gratiā te. Circa primū duo facit. Primo
 docet qualiter aliquis se debeat exhibere deo q̄tum ad
 corpus. Secdo q̄tum ad aīam ibi. Et nolite p̄formari te.
 Circa primū duo facit. Primo inducit obseruantia eorū
 que docent et hoc dupliciter. Vno quidē modo ex pte sui
 ipsius cui dicit. Obsecro itaq; vos fr̄es. Quasi dicat. Di-
 ctum est incōprehensibilia esse iudicia dei et inuestigabi-
 les vias ei;. Itaq; obsecro vos fratres vt. s. obseruetis ea
 que dicent. Titur autē obsecratione ppter tria. Primo
 quidē ad demonstrāq; suā humilitatē prouer. 18. Cum
 obsecrationib; loquitur paup; q. s. de sua abundantia nō con-
 fidit. et ideo nō ex eo qd suū est sed ex eo qd dei est hoīes
 conatē inducere ad bonū. Nā obsecrari est ob sacra cōtesta-
 ri. Secdo vt magis ex amore moueat rogādo q̄ ex timore
 auctoritate impando. Vñd dicit ad philēm. Multā fidu-
 ciā hās in xpo ihu imperando tibi qd ad rē p̄tinet ppter
 caritatē magi obsecro. gal. vltio. Vos q̄ sp̄uales estis huius
 mōi instruite in spū lenitatis. Tertio ppter reuerentiā roma-
 norū quib; scribebat. 1. rbi. 5. Senozē ne increpaueris
 sed obsecra vt p̄rem. Alio mō inducit eos ex pte dei cui
 dicit. Per mīam dei p quā. s. saluati estis. Tit. 3. Secdo
 misericordiā suā saluos nos fecit. Et ideo ex p̄sideratione
 diuine misericordie debem; facere qd monemur. Da. 18.

Nonne oportuit et te misereri conseruari tui sicut et ego tui
 miseratus sum. Et potest dici per misericordiā dei id est
 auctoritate apostolus mihi misericorditer pmissi. 1. cor. 7.
 Misericordiā p̄secutus sum a dño vt sum fidelis. Secdo p
 nit amonitionē cui dicit. Et exhibeatis corpora vstra. Circa
 ca quod sciendū est qd sicut aug dicit. 10. de ciuit. dei. In-
 uibile sacrificiū qd exteri deo offerunt signū est inuisibile sa-
 crificij quo quis se et sua in dei obsequiū exhibet. Habet
 autē homo triplex bonū. Primo quidē bonū aīe: quod ex-
 hibet deo p deuotionis et cōtentionis humilitatē scdm illud.
 ps. Sacrificiū deo spūs cōtribulatus. Secdo habet
 homo exteriora bonā que exhibet deo per elemosinarum
 largitionē. Vñd dicit. be. vlti. Beneficētie et cōmunitōis
 nolite obliuisci. talib; em̄ hostijs p̄meretur deo. Tertio
 habet homo bonū p̄prij corporis et quantū ad hoc dicit
 ibi. Et exhibeatis. s. deo corpora vstra sicut quandā specia-
 lem hostiā. Dicebat autē al deo ymolatū hostiā vel qd pro
 victoriā hostiū offerebat seu pro securitate ab hostib; ut
 quia ad hostiū tabernaculū immolabat. Exhibet autē ho-
 mo deo corp; suū vt hostiā triplicē. Vno quidē mō quā-
 do aliquis corp; suū exponit passioni et morti ppter deū
 sicut dicit de xpo. eph. 5. Tradidit semetipm oblationē et
 hostiam deo. Et ap̄lus dicit de se. phil. 2. Si immolarū su-
 pra sacrificiū et obsequiū fidei vestre gaudeo. Secdo p hoc
 qd homo corp; suū tenuit et vigilijs maceratur ad seruien-
 dum deo scdm illud. 1. cor. 9. Caltigo corp; meum et in-
 fuitutez redigo. Tertio per hoc qd hō corp; suū exhibet
 ad opera iusticie et diuini cult; exequēda supra. 6. Exhi-
 bere vestra mēbra futre iusticie in sacrificatiōe. Est autē
 p̄siderandū qd hostiā que deo ymolabat quattuor habebat
 Primo nāq; ipsa oblatio debebat esse i regra et incorrup-
 ta. Vñd dicit. Mal. 1. Valedictus dolosus qui habet
 in grege suo masculū et votū faciens immolat debile dño.
 Et ppter hoc dicit. Viuētē vt. s. hostiā nostri corporis quā
 deo offerim; sit viuens per fidē formatā caritate. gal. 2.
 Vñc viuō in carne: in fide viuō filij dei. Et est attendē-
 dum qd materialis hostiā q̄ prius viuā erat occidebat vt i-
 molaret: ad ostendendū qd adhuc mors regnabat in hoīe
 regnante peto vt. s. dicitur est. sed hec hostiā spiritualis
 semper viuūt et in vita p̄ficiūt scdm illud. Jo. 10. Ego vti
 vt vitā habeant et abundantius habeāt qz tam peccatū ab-
 latū est p xpm. nisi dicam; qd hostiā corporis nostri viuūt
 quidē deo per iusticiā fidei. sed mortificat cōcupiscentijs
 carnis. Col. 3. Mortificate membra vestra: que sunt sup
 terram. Secdo vero hostiā deo oblata in ipsa ymolatione
 sanctificabat. Vñd dicit. Leuit. 22. Omnis homo q̄ ac-
 cesserit de stirpe vestra ad ea que cōsecrata sunt et que ob-
 tulerunt filij israel dño in quo est immūditia. peribit corā
 dño. Et ideo subdit Scām. s. per deuotionē: qua corpus
 nostrū dei seruitio m̄cipatur Leuit. 20. Sanctificamini et
 estote sancti qz ego dñs deus vester. Proprie autē sancti-
 tatis dicit per respectū ad deū in q̄tum. s. homo seruat ea q̄
 sunt iusta quo ad deū. Tertio q̄tum ad ipsā sacrificij con-
 sumptionē dicebat sacrificiū suauē et acceptū dño scdm il-
 lud. Leuit. 1. Oblata omnia adolebit sacerdos sup altare
 in holocaustū et in odore suauissimū dño. Vñd hic dicit.
 Deo placentem. s. p rectitudinē intentionis. ps. Et pla-
 ceam corā deo in lumine p̄uentiū. Quarto in ipsa sacrificij
 p̄paratione apponebat sal. Vñd leuit. 2. Quicquid
 obtuleris sacrificij sale cōdies. Et Mar. 9. dicit. Omnis
 victima sale saliet. Sal autē discretiōe sapiētie significat
 Vñd dicit col. vlti. In sapiētia ambulate ad eos qui fo-
 ris sunt sermo vester semp in gratia sit sale condit;. Vñd
 et hic sequit. Rationabile obsequiū vrm vt. s. cū discreti-
 one corpora vestra deo exhibeatis hostiā vel p martirium
 vel p abstinētiā vt per qd cūq; opus iusticie. 1. cor. 14.